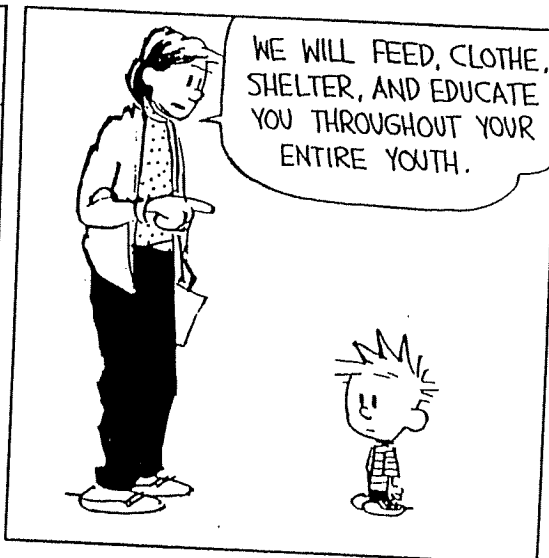
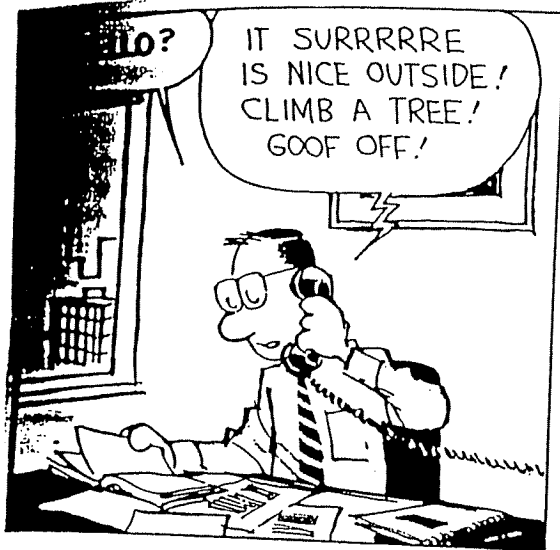

IT'S NOT EASY RAISING
PARENTS
THESE DAYS!

The Mitzvah of Kibud Av V'aim

Rabbi Efrem Goldberg

כִּיבוֹד לְאָבִיךָ וְלְאִמְךָ
HONORING YOUR PARENTS

① ויגדו כ'יב אמר
 יִכְבְּדוּ אֶת־אֲבִיהֶם וְאֶת־אִמָּהֶם לְמַעַן
 יֵאָרְכּוּן יְמֵיהֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם נָתַן
 לָהֶם

② דברים (אגמט ה' 56)
 ם טו כפבר את אביך ואת אמך
 כאשר צוה יהוה אלהיך למען יארכו ימיה
 ולמען יטב לך על הארמה אשר יהוה אלהיך
 נתן לך

① TORAH - EXODUS 20:12

¹² Honor your father and your mother, so that your days will be lengthened upon the land that HASHEM, your God, gives you.

② TORAH - DEUTERONOMY 5:16

¹⁶ Honor your father and your mother, as HASHEM, your God, commanded you, so that your days will be lengthened and so that it will be good for you, upon the land that HASHEM, your God, gives you.

③ כ"ט (דברים א) א

(טו) כאשר צוה, אף⁴⁶ על כבוד אב ואם נצטוו במרה, שנאמר: רש"י שם שם לו חק ומשפט (שמות טו כה).

④ דמ"א (דברים א) א

וביאר כאשר צוה ה' אלהיך, "קודם מתן תורה במרה, שם שם לו חק ומשפט" (שמות טו כה)⁸⁰, לשון רש"י. ואם כן גם מצות כבוד אב ואם יהיה במרה⁸¹, והרכ לא הזכיר שם⁸² אלא שבת פרה אדומה ודינין⁸³. והנראה בעיני על דרך האמת כזה גם ככל משנה תורה, כי משה ידבר כמפי הגבורה כמו שאמר והיה אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ונתתי מטר ארצכם בעתו (להלן יא יג-יד), ואין משה הנותן מטר על פני הארץ, ולא הנותן עשב בשדה, אבל הדיבור בתורה בזכור, ובמשנה תורה בשמור, ולכן יאמר משה בכל מקום במשנה תורה ה' אלהיך ובתורה יזכיר שם המיוחד בלבד, זולתי בעשרת הדברות כמו שאמר וידבר אלהים וגו' (שמות כ א), והבן זה.

5) חזקוני (דמ"א פ"א)

(טו) ולמען ייטב לך, יתור הוא על הראשונות¹. כלומר אם תכבדם הקב"ה יתן לך עוד שכר טוב ולפי שהראשונות חסרות אות טי"ח מהאלפ"א בית"א חזר משה ואמר בהם עכשיו: ולמען ייטב לך כדי להשלים בהם כל אותיות האלפ"א בית"א פשוטות וכפולות².

6) ארבעין (פ"א פ"א)

למען יאריכון ימין כיון בו יתברך שתי כוונות. הא' להודיע שבהיות האדם גומל חסד לאביו ולאמו שהטיבו עמו ונתנו לו מציאות וגידול שלם יהי שכרו שיאריך ימים על האדמה ואותו מציאת והוי' שעשו לו אבותיו כן ירבה וכן יפרח ימים רבים על האדמה ויהיו לו בנים ובני בנים. ואמנם מי שאביו ואמו לא יברך לא יראה זרע ולא יאריך ימים כי יכרתו ימיו וכמ"ש ושגור רשעים תקצורנה כי צדיק הוא ה' ואם זה גמל לאבותיו שהביאוהו לעולם הזה גמול רע על כל זה שהיטיבו עמו ראוי שתפסד ממנו אותה הסבה מהחיים וטוב שעשו עמו כי כיון שהוא כפוי באותה טובה אין ראוי שיזכו בה עוד ואמר שהשכר הזה מאריכות הימים יהיה על האדמה אשר ה' נתון להם כלומר לא בגלות כי אם שלמים ושקטים על אדמתם. וגם זה מורה שעל כבוד המקום ברוך הוא שהוא האב האמתי ועל כבוד תורתו שהיא האם נאמר כן ובירו חלוקה הישיבה בארץ לצדיקים וינערו רשעים ממנה. והכוונה השנית באמרו למען יאריכון ימין אינו לענין הכבוד אלא כאומר והעני מזהיר אותך על כבוד אב ואם מפני שאריכון ימין על האדמה אשר ה' אלהיך נתון לך ויהיו לך בנים ובנות ואם אתה תכבד לאביך ולאמך יכבדו אותך בניך בוקנותך כי הגה במדה שאדם מודד בה מודדו לו. וא"כ כבוד אב ואם אינו בלבד לתועלת הזקנים המכובדים כי גם הוא לתועלת הבן המכבד אותם כי גלגל הוא שחוזר בעולם ומפני שבאה הכוונה הזאת מסתרת ובדרך קצרה במקום הזה לכן מרע"ה בסדר ואתחנן ביאר בה שתי הכוונות האלה באומרו (דברים ט"ו) למען יאריכון ימין ולמען ייטב לך שביאר שתי הכוונות אשר זכרתי. ואמנם למה אמר שם בשבת וכבוד אב ואם כאשר צוה ה' אלהיך ולא אמר כן בשאר הדברות הגה יבוא ביאורי שמה בע"ה.

7) נ"ג"ה - (פ"א פ"א)

ה' אלהיך • נאמר משה כבוד לוי"ה הוא משה סגלית שכל דעה אדם מודה בה שהי"ר הכתוב כהן שיפסד משה זו בשביל לוי"ה כמו כל חקי הכוונה ויש בהם לם לכהן רבים כמ"כ בס' שש"ת י"ח פ"א ולי י"ג • ופ"א פ"א הכתוב למען יאריכון ימין וגו' ומפני חז"ל נקדשוין סג"ל למען יאריכון ימין בעולם ששלו ארוך ולמען ייטב לך בעולם ששלו סוב • ולמדו זה הכ"י מדיוק הסקלה • והתחלה יש לנאר שבו עולם ששלו ארוך ומשו פולם שכולו סוב • ובה יודע דעולם הסמוך הוא ארוך שטור לפי ביאת העולם לכל אין סולו סוב שכרי קודם שנגרם סג"ל והגים לחלק סג"ל משגיו בעוס"א אינו סוב • ושולם החחיה הוא עולם ששלו סוב לכל אינו ארוך • ומעשה למדו חז"ל מסדר הכתוב שכרי דרך לסקדים סכסו לסחיד וס"כ לסיפן סיכטי למען ייטב לך ולמען יאריכון ימין אלא ס"כ למען יאריכון ימין בעולם הסמוך לאמר פיתס ולמען ייטב לך בעולם סחסי • וכבר שלח סקן מהנאר יוכר • ובה בדברות הראשונים כתיב למען יאריכון ימין לסוד ולן יולא ס"כ סהם בעוס"א ומס"ה לא סיכס סג"ל אך שיפסד סהמס ולעולם שכרי בעוס"א מליס עשר נפ"ח • סכל כהן דענפיה שכרי סה"כ סג"ה סקדים שיפסד סהמס לך וגו' ולא יחי' שכרו דחתי • וכמ"כ סכל נרספיה בערין דרבה מן נקס ויפתי • וכל דכתיב על סהמס וגו' דמסעס סה"ה • וכלס מליס כבוד לוי"ה סכס ככל מקס סנולר בדברות הראשונות :

⑧ כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ (3:17)

(יא) כבד את אביך, הנה השלים כל מה שאנו חייבין בדברי הכורא בעצמו ובכבודו, וחזר לצוות אותנו בענייני הנכבאים. והתחיל מן האב שהוא לתולדותיו כענין בורא משתתף ביצירה. כי השם אבינו הראשון והמוליד אבינו האחרון, ולכך אמר במשנה תורה²⁷ כאשר צויתך בכבודי כן אנכי מצוך בכבוד המשתתף עמי ביצירתך ולא פי' הכתוב שהוא נלמד מן הכבוד הנאמר למעלה באב הראשון יתברך²⁸, שיודה בו שהוא אביו, ולא יכפור בו לאמר על אדם אחר שהוא אביו²⁹, ולא יעבדנו כבן לירושתו³⁰ או לענין אחר שיצפה ממנו, ולא ישא שם אביו וישבע חי אבי לשוא ושקר, ויכנסו בכלל הכבוד דברים אחרים³¹ כי בכל כבודו נצטוונו, ומפורשים הם בדברי רבותינו³², וכבר אמרו³³

שהוקש כבודו לכבוד המקום³⁴, וכאשר המצוה הזאת היא בתחתונים כן נתן שכרה באריכות ימים בארץ אשר יתן לנו. ועל דעת רבותינו³⁵ ענין הכתוב למען יאריכון ימיך ועל האדמה, יבטיח כי במצוה הזאת יהיו כל ימותינו ארוכים כי ימלא השם ימינו בעולם הזה ויהיו ארוכים לעולם הבא שכלו ארוך, ותהיה שיבתנו לעד על האדמה הטובה שיתן לנו, ובמשנה תורה פירש למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך על האדמה (דברים ה טו), והנה הם שתי הבטחות.

RAMBAN

12. HONOR THY FATHER. Having finished all that we are obligated towards the Creator Himself and His glory, He turns now to command us about those matters which concern created beings. He begins with the father, for in relation to his offspring, he is akin to a creator, being partner with Him in the forming of the child.⁴⁷¹ G-d is our first Father, and he who begets it [i.e., the child] is our last male parent. This is why He said in the Book of Deuteronomy, [*Honor thy father... as the Eternal thy G-d commanded thee*].⁴⁷² That is, "just as I have commanded you concerning My honor, so do I command you concerning the honor of those who have joined Me in your formation."

[54. The First Two Commandments]

¹ God spoke all these words, saying^o:

² I am God your Lord, who brought you out of Egypt, from the place of slavery.^o

³ Do not have any other gods before Me. ⁴ Do not represent [such gods]^o by any carved statue or picture of anything in the heaven above, on the earth below, or in the water below the land. ⁵ Do not bow down to [such gods] or worship them. I am God your Lord, a God who demands exclusive worship.^o Where My enemies are concerned, I keep in mind the sin of the fathers for [their] descendants,^o to the third and fourth [generation]. ⁶ But for those who love Me and keep My commandments, I show love for thousands [of generations].^o

(9)

מִצְוֹת עֲשֵׂה

TEN COMMANDMENTS

[55. The Third Commandment]

⁷ Do not take the name of God^o your Lord in vain.^o God will not allow the one who takes His name in vain to go unpunished.

[56. The Fourth Commandment]

⁸ Remember the Sabbath to keep it holy. ⁹ You can work during the six weekdays and do all your tasks. ¹⁰ But Saturday^o is the Sabbath to God your Lord. Do not do anything that constitutes work.^o [This includes] you, your son, your daughter, your slave, your maid, your animal, and the foreigner^o in your gates. ¹¹ It was during the six weekdays that God made the heaven, the earth, the sea, and all that is in them, but he rested on Saturday. God therefore blessed the Sabbath day and made it holy.

[57. The Fifth Commandment]

¹² Honor your father and mother. You will then live long on the land that God your Lord is giving you.

[58. The Sixth Commandment]

¹³ Do not commit murder.

[59. The Seventh Commandment]

Do not commit adultery.

[60. The Eighth Commandment]

Do not steal.^o

[61. The Ninth Commandment]

Do not testify^o as a false witness against your neighbor.^o

[62. The Tenth Commandment]

¹⁴ Do not be envious of your neighbor's house.

(10) מִצְוֹת עֲשֵׂה (מִצְוֹת עֲשֵׂה)

עֲשֵׂה [ג] וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵן כֻּלָּם מִצְוֹת שְׂמִירָה לְעֵנֵי הַשְּׂוֹנֵה, דְּמִשְׁבֵּחַ מִכְּפָרָתוֹ וּמִיָּמֵי אֱלֹהֵי מִסּוּפָה, לְפִי הַמְבוֹאֵר בְּרִמָּה פ"ג מִתְּשׁוּבָה ה"ט וּבִשְׁמֵי [יזמ"א פ"ה ע"ב], דְּעִבְרֵי שֶׁבֶן אֱדָם לְמִבְרֵי לֹא מֵהֵם תְּשׁוּבָה וְלֹא יוֹם הַכְּפֻרִים עַד שִׁרְיָה אֵת חֲבִירוֹ, אִם כֹּאֵן בְּמִטָּה אוֹ שֶׁל חֲבֵר דְּהוּא טָפֵף, דְּגִזְרֵת הַכְּמוּב הֵיא דְנוֹסֵף עַל חֲבֵר כֹּל אֱדָם, דְּכֹאֵד אִתְּרֵן אִין אִיסוּר אִלֵּא לְעֵרֵר וְכֹאֵן מִטָּה לְכַבְדּוֹ, אִם לֹא חֲבֵדוֹ אִפְשֵׁר דְּהֵיא רַק מִצְוֹת הַמִּקּוּם בְּרוּךְ הוּא וְלֹא בִין אֱדָם לְחִבְרֵי, דְּבִין אֱדָם לְחִבְרֵי אִיטְרֵן אִלֵּא נְמָה שְׂהוּא שׁוֹה לְכֹל אֱדָם, אִבְל כֹּאֵן הוּא רַק בְּחֵבֵי וְאִמְרוּ, אִי"כ אִיטְרֵן אִלֵּא כְּמִצְוֹת שְׂבִין אֱדָם לְמִקּוּם בְּרוּךְ הוּא. אוֹ דִּלְמָא כִּיֵּן שְׂהֵיט יִסְבֵּךְ לְוֵה אוֹ הַמִּטָּה בִין אֱדָם לְחִבְרֵי, הֵיא בִין אֱדָם לְחִבְרֵי וְלֹא מֵהֵם תְּשׁוּבָה אִם לֹא שִׁרְיָה אֵת חֲבֵי וְאִמְרוּ.

[HIS MOTHER] WINS HIM OVER WITH pleasant words; - לפיכך הקדים הקדוש ברוך הוא כיבוד אב לכיבוד אם - THEREFORE, THE HOLY ONE, BLESSED IS HE, PUT the mention of HONORING one's FATHER BEFORE the mention of HONORING one's MOTHER. - AND IT IS REVEALED AND KNOWN BEFORE THE ONE WHO SPOKE AND THE WORLD CAME INTO BEING שחבן מתניין מאביו יותר מאמו - THAT A SON IS MORE REVERENT OF HIS FATHER THAN HIS MOTHER, מפני שמלמדו תורה - BECAUSE [HIS FATHER] TEACHES HIM TORAH; - THEREFORE, THE HOLY ONE, BLESSED IS HE, PUT the mention of REVERING one's MOTHER BEFORE the mention of REVERING one's FATHER.⁽¹⁾

A teacher of Baraisos taught the following Baraisa in the presence of Rav Nachman: - WHEN A PERSON DISTRESSES HIS FATHER AND HIS MOTHER, - THE HOLY ONE, BLESSED IS HE, SAYS: - I DID THE RIGHT THING IN NOT LIVING AMONG THEM, IF I HAD LIVED AMONG THEM, THEY WOULD HAVE DISTRESSED ME.⁽²⁾

The Rabbis taught in a Baraisa: - There are THREE PARTNERS IN the creation of A PERSON - THE HOLY ONE, BLESSED IS HE, FATHER AND HIS MOTHER. - WHEN A PERSON HONORS HIS FATHER AND HIS MOTHER, - THE HOLY ONE, BLESSED IS HE, SAYS: - I CONSIDER IT AS IF I HAD LIVED AMONG THEM AND THEY HAD HONORED ME.⁽³⁾

Rebbi sa - It was taught in a Baraisa: - REBBI SA - IT IS REVEALED AND KNOWN TO THE ONE WHO SPOKE AND THE WORLD CAME INTO BEING - THAT A SON HONORS HIS MOTHER MORE THAN HIS FATHER, - BECAUSE

SEFER HA' CHINUCH (#33)

ספר החינוך (מצוה 33)

33

[THE PRECEPT OF HONORING FATHER AND MOTHER]

to honor one's father and mother, as it is stated, Honor your father and your mother, etc. (Exodus 20:12). The explanation is given [in our Oral Tradition]: What constitutes [this] honor?—to provide food and drink, clothing and raiment, and to take them in and lead them out.¹

At the root of this mitzvah lies the thought that it is fitting for a man to acknowledge and treat with loving-kindness the person who treated him with goodness, and he should not be a scoundrel, an ingrate who turns a cold shoulder [to him]—for this is an evil quality, utterly vile before God and mankind. It is for a person to realize that his father and mother are the cause of his being in the world; hence in very truth it is proper for him to give them every honor and every benefit that he can, since they brought him into the world and then, too, labored through many troubles over him in his early years.

When he sets this quality firmly in his character, a person will rise from this to recognize the goodness of God, blessed is He, who is the primary Cause of his existence and the existence of all his forebears, back to Adam, the first man. And [he will realize] that He brought him forth into the light of day,² provided for his needs all his days [on earth], brought him to his proper estate with all his limbs whole, and gave him a cognitive and intelligent spirit—and if not for this spirit with which God endowed him, he would be like a horse, like a mule, without understanding (Psalms 32:9). Then let him reckon in his mind how very, very right it is for him to take care about serving and worshipping Him, be He blessed.

מצוה לג

מצות כיבוד אב ואם

לכבוד האב והאם שנאמר (שמות כ. יב) כבוד את אביך ואת אמך וגו', ובא הפירוש (קידושין דף ל"א ע"ב), אי זהו כיבוד, מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא. משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלהים ואנשים. ושייתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו. וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא.

כלל, כי דבר זה מבואר לכל, כי כל פועל במקרה אינו נקרא פועל שהרי אמרו (שבת מ"ט ע"ב) דבר שאינו מתכוין מותר בשבת כמו שאמרו (שם) גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין, וכל זה מפני שלא יתחס אל האדם שעשה פעל כאשר פעל במקרה, וכאשר אנו מעידין כי הוא יתברך ברא העולם בשה ימים ונח ביום השביעי אי אפשר לומר שהיה פועל העולם במקרה כמו שהתבאר, ואחר שציוונו שנדע שהוא יתברך פעל העולם ואינו במקרה, עדיין יש לחשוב כי אף שאין ראוי שיהיה המציאות הכללי במקרה, אבל מציאות הפרטיים יחשבו שהם במקרה ודבר זה היו אומרים החוקרים מדעתם על הנמצאים, הודיע לנו כי אף מציאות הפרטיים אינם במקרה כלל וציונו לכבד את האבות, ואם היו התולדות הפרטים במקרה קרה אין כאן כבוד אבות כי האבות הם עלה פרטית, ולכך מי שמכבד האבות מעלה אני עליהם כאלו כבודני כי דבר זה כבוד גם כן למי שמשותף בתולדה זאת שלא באה התולדה במקרה, ואין כאן מקום להאריך, סוף סוף ראוי שיהיה דבור זה עם חמשה דברות הראשונות, ובמצוה זאת כתיב למען יאריכון ימיהם ולמען ייטב להם ופירשו חכמים (חולין קמ"ב ע"א) למען יאריכון ימיהם בעולם שכולו ארוך ולמען ייטב להם בעולם שכולו טוב, וכן כתיב בשלוח הקן, ויש לשאול למה באלו שתי מצות מפורש בהן למען ייטב להם יותר משאר מצות, ויראה לי דרך התורה לכתוב הדבר שהוא יותר ידוע כי מצות שלוח הקן ראוי שעל ידה יזכה האדם לטוב, וזה כי כאשר משלח האם דבר זה הוא

קיום ישוב העולם שאין מחריב הקן לגמרי רי ישראל האם לעשות עוד קן אחר, והמקיים מציאות העולם הוא דבק בטוב ולכך כאשר נמצא העול: מן השם יתברך אמר בכל אחד כי טוב וההעדו הוא רע, ומאחר שהוא דבק בקיום המציאות שהוא טוב ראוי לו המציאות שהוא אריכות ימינו וגם ראוי לו הטוב, כי המציאות הוא טוב כמ שאמרנו לכך נאמר בזה למען ייטב להם והארכו ימים בשביל זה, וגם בשביל זה נזכר למען יאריכון ימיהם אצל כבוד אב ואם שהמכבד הא: והאם אשר הם סבה למציאות לכך ראוי ל המציאות גם כן שהוא אריכות ימים, מפני כ המציאות הוא טוב כמו שנזכר בכל הנמצאים במעשה בראשית כי טוב ולפיכך הוא זוכה א הטוב, ותדע כי אלו ב' מצות כבוד אב ואם ושלוה הקן, המכבד אב ואם הוא דבק בדבר, שהוא סב אל המציאות כי האב והאם הם סבה אל המציאות והמשלח האם דבק בקיום המציאות שאינו נוט האם על הבנים והיה זה חורבן הקן ובוה ששול: האם דבק בקיום המציאות, והמציאות צריך אל שניהם דהיינו אל מציאת אחר שנמצא צריך א ולפיכך נאמר באלו שניהם טוב ואריכו ימים, והבן זה:

הדבור הקדוש החמישי כבד את אביך ואת אמך. ועם כי הדברות הראשונות שהיו על לוח אחד כולם מדברים בו יתברך, כבד אמרנו כי הדבור הזה שייך גם כן אל השם יתברך כמו שאמרו חכמינו ז"ל, ובקדושים (ל"א ע"ב) שלשה שותפים באדם הקדוש ברוך הוא אביו ואמו בזמן שהאדם מכבד אביו ואמו אומר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם וכבודני וכו' ובזמן שמצער אביו ואמו אומר הקדוש ברוך הוא יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם שאילו דרתי ביניהם צערוני ע"כ. פירוש דבר זה בשביל כי הוא יתברך עלה לאדם שהוא עלול, ונקרא גם כן על האבות שם עלה ומשתתפים עם השם יתברך בתולדת האדם שהוא יתברך והאב עלה לאדם אשר הוא עלול, לכך כל השותפים בו נקראים בשם עלה, ולכך רב יוסף כאשר שמע כרעיה דאמיה שבאתה אליו אמר איקום מקמי דשכינתא דאתיא, ודוקא על האם אמר כך כי האם נמשכת אחר הבן ביותר והיא עמו כמו השכינה שהיא עם הנבראים, ולכך קאמר איקום מקמי שכינתא דאתיא ומתחברת לבנה כמו השכינה שמתחברת לנבראים ממנה והבן זה, ודוקא כמו זה שלא היתה האם אצלו ונתגלית אליו ולכך אמר איקום מקמי דשכינתא דאתיא ומפני כי השיתוף הזה שנקרא על האבות שם עלה עם השם יתברך שהוא עלה אל הכל, ובודאי אינם שוים לגמרי מכל וכל רק כי בצד מה האם נקראת עלה ולא שתיה עלה לגמרי, לכך בפעם הראשון יש עליה שם עלה כאשר נגלית אליו האם אמר איקום מקמי דשכינתא, ועם כי הדברים האלו נראים מבוארים בצמצום אין הדבר כך אבל הם דברים עמוקים, ולכך אחר דבור זכור את יום השבת לקדשו שהזהיר שנדע כי הוא יתברך פועל הכל והוא העלה כללית, הזהיר לכבד האבות שהם עלה פרטית לעלול זה בפרט, ונכתב זה עם חמש דברות ראשונות כמו שאמרנו כי הדבר הזה שייך אל השם יתברך, ואם מכבד את אשר משותף עמו יתברך בפועל שלו כאלו כבד הקדוש ברוך הוא ולפיכך ראוי שיהיה דבור כבד בלוח בדברות שהם שייכים אל השם יתברך, ואחר שהשם יתברך צוה במצות זכור את יום השבת לקדשו, לומר כי הוא יתברך פעל העולם ולא נמצא העולם במקרה כמו שחשבו הרבה בני אדם כי כל המציאות הוה במקרה קרה, ולכך ציוונו בשבת כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, להודיע כי לא היה מציאותו במקרה כי אם היה מציאותו במקרה מן הפועל לא נקרא זה פועל

(14) מכתב מאליהו (ס"ג)

מטעמי מצוות כיבוד אב ואם — הכרת הטוב, כידוע. ועוד יש ענין בכיבוד אב ואם כמו שהיה נהוג אצל אומות העולם בעבר. והיינו שעייז יהיה סידור יפה בעולם, שהאבות יגדלו הבנים ויתקנו להם כל הנצרך לעתידם, והבנים יפרנסו לאבות לעת זקנתם. וגם כיבודו לזקנים, כי זהו כל העוה"ז של הזקן — הכבוד שיש לו מן העבר שלו.

אבל בכיבוד אב ואם של התורה הקדושה יש עוד ענין נעלה מאד. הרי כיבוד אב ואם נכתב בלוח ראשון יחד עם המצוות של כבוד המקום. והענין הוא כי לא היה לנו שום מבוא להשיג טובות הבורא ית' עלינו לולא שהיינו רואים מקודם את חסדי ההורים לבניהם. בלי זה היה האדם מרגיש שהוא עצמו המקור לכל אשר יש לו. אבל בראותו אשר בא לעולם ע"י הוריו ובלתם לא היה נמצא כלל וכל שכן שלא היה מתגדל ומתחנך וכו' — בזה הרי לו ציור חי לחסדיו ית' שממציא אותו ונותן לו הכל, מקיימו מרגע לרגע, מפרנסו, מחכמו וכו' וכו'. וכיון שכן, האבות המה כמו ספר תורה חי אשר בו ילמד אדם את מעשי ה'. והיינו דאמר רב יוסף כששמע קול רגליה של אמו "איקום מקמי שכינה דאתיא" (קידושין לא:). וכן מצאנו בכמה מקומות שהשוו כבוד אב ואם לכבוד המקום (שם ל:). (ועי' לקמן "כיבוד אב ואם ואריכות ימים").

(15) ספר חסידים (סי' גק"ד)

פ"ד. מרן החיד"א הביא משם הרב ספר חסידים שכתב: אף על פי שאב שמחל על כבודו וכבודו מחול ופטור מדיני אדם, מכל מקום בדיני שמים חייב, ולכן אב שמחל לבנו על כבודו, בכל זאת יש לכן לכבודו.

ג הכיבוד הוא כמחשבה ובמעשה ובדבור. כמחשבה כדכתיב "נכוה בעיניו נמאס, ואת יראי ה' יכבד", והיינו יכבד במחשבה, דאין לומר שבלבו ובעיניו הם נכזים רק שמכבד אותם בדברים, א"כ הם שוין בעיניו כמוהו שהרי גם הוא נכוה בעיניו, אלא ע"כ דר"ל שמכבדם בלבו שהם חשובים בעיניו ובלבו, דהיינו שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ, אף שבעיני שאר בני אדם אינם חשובים כלל. וזה עיקר כיבוד, שאם לא כן, הרי כתיב "בפיו ובשפתיו כבודני ולבו ריחק ממני" כמו שכתבתי:

(16) פ"ד
(17)

כא מי שהוא רוצה באמת לכבד את אביו ואת אמו, יעסוק בתורה ובמעשים טובים, שזהו הכבוד הגדול להאבות, שאומרים הבריות אשרי לאב ואם שגדלו בן כזה. אבל אם אין הבן הולך בדרך הישר, הרי אבותיו ישאו חרפה עליו, והוא מבייש אותם בברשה שאין גדולה הימנה. וכן האב שרוצה לרחם על בניו באמת, יעסוק בתורה ובמעשים טובים, ויהא נוח לשמים ונוח לבריות, ויתכבדו בניו בו. אבל מי שאינו הולך בדרך הישר, גם זרעו מגונה אחריו. וגם בעון אבות בניו מתים, כדכתיב פוקד עון אבות על בנים. ואין אכזריות גדולה מזאת, שהוא גורם בחטאיו שימותו בניו. ואין לך מרחם על בניו יותר מן הצדיק, כי זכותו עומד לאלף דור.

(17) ק"ב
(18)
(19)